

**ULUG'BEK HAMDAM IJODIDA RAMZIY OBRAZLAR (BIR PIYOLA SUV)
HIKOYASI MISOLIDA**

Go'zal Himmatova

Ilmiy rahbar

Qoramirzayeva Kamola Karim qizi

Termiz davlat universiteti O'zbek filologiyasi fakulteti

2 - bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7590952>

Annotatsiya. Ulug'bek Hamdamning ramziy hikoyalarini tahlil qilish.

Kalit so'zlar: Ramz, rebus, o'zlikni anglash, inson ruhiyati, vaqt va komillik.

**СИМВОЛИЧЕСКИЕ ОБРАЗЫ В ТВОРЧЕСТВЕ УЛУГБЕКА ХАМДАМА
(ЧАША С ВОДОЙ) НА ПРИМЕРЕ РАССКАЗА**

Аннотация. Анализ символических историй Улугбека хамдама.

Ключевые слова: символ, ребус, самосознание, человеческая психика, время и совершенство.

**ON THE EXAMPLE OF THE STORY OF SYMBOLIC IMAGES (A BOWL OF
WATER) IN THE WORK OF ULUGBEK HAMDAM**

Abstract. Analysis of the symbolic stories of Ulugbek Hamdam.

Keywords: symbol, rebus, self-awareness, human psyche, time and perfection.

Mustaqillik davri o'zbek adabiyotini bir qancha nasriy asarlari bilan boyitishga hissa qo'shgan iste'dodli yozuvchi Ulugbek Hamdam hikoya janrida ham barakali ijod qilib kelmoqda. Adib badiiy izlanishlari hosilasi sifatida dunyoga kelgan ramziy -majoziy talqin yetakchilik qilgan hikoyalarida mantiqiy boglam mavjud.

Ulugbek Hamdam hikoyalarini o'qir ekansiz uning ijodidagi bir jihat alohida e'tiborni tortadi. Bu hikoyalarni shunchaki oqish mumkin emas, chunki har bitta jumla-rebus, ortida bir dunyo fikr yotadi. Ularni tushunib yetish uchun har bir jumlaning kalitini topishga, magzini chaqishga to'g'ri keladi. Aks holda qoniqish hissini tuymaysiz.

Hikoyalarni tushunish yolida kitobxondan nafaqat keng dunyoqarash, tafakkur, balki g'ayri oddiy qarashga ham ega bo'lishi talab etiladi. Yozuvchining Bir piyola suv, Konglimdagi daryo, Unutilgan nay navosi hikoyalarida koproq erkinlik, ozodlik tuyg'usini va poklik ramzini aks ettiruvchisuv obrazini kop uchratamiz.

Bir piyola suv hikoyasida ham tiriklik ramzi bo'lgan suv orqali insoniyat umri, mazmuni ochib beriladi. Hikoyada bir insonga vazifa yuklatilgan — u, lekin nega aynan unga topshirilganini bilmaydi. Menga vazifa yuklatilgan edi. Biroq nima uchun aynan menga? - bilmayman. Kim va qanday vaziyatda topshiriq berdi? - buni ham negadir eslay olmayman.

Bu hikoyada vazifa topshirilgan yolovchi ramziy obraz-bu dunyoga kelgan inson timsoli. Bu dunyoga kelgan insonga qandaydir vazifa topshiriladi, umri davomida nimanidir ado etishi kerak boladi. Yozuvchi ana shuni nazarda tutmoqda. Yodimda qolgani nimadir orttirilgan, ikkita ot qoshilgan aravani shom tushgunga qadar manzilga eltishim zarur. Nega endi shomga qadar? Yozuvchi bu dunyoga kelgan insonning vazifasini umrining oxirgi damlarigacha bajarishini nazarda tutmoqda.

Shom - umrning nihoyasi.

Hikoyadagi ikki ot-kun va tun ramzi. Ular tinim bilmay yugurishadi. Ikki ot bir maromda yortib bormoqda. Ahyon-ahyonda jilovini qimirlatib qoyaman, shuning o'zi farosatli hayvonlarga kifoya-immilash yoq. Namuncha esli bolmasa bular?-deyman o'zimga o'zim. Xuddi vazifadan boxabardek! Tavba...

Karvonsaroy-dunyo ramzi. Boshida ko'p-da umidlanmadim, zero sarobdan yurak o'ldirib qo'ygandimda. Biroq yovuqlashsam hamki, sardobaning qorasi ochaverimadi. Qaytaga tobora tiniq tortib,koz ongimda butun mahobati bilan yuksalib, qad ko'tardi. U yo'l chetidagi kattakon karvonsaroy bolib chiqdi. Quvonganimdan otlarni qanday toxtatib, aravadan qanday tushganimni-yu, ko'z ochib yumguncha tabaqalari lang ochiq darvoza qarshisida paydo bo'lganimni bilmayman.

Hikoyadagi karvonsaroy-dunyo ramzi bo'lsa, sarvqomat qiz-dunyoning o'tkinchi go'zalligi va nafs ramzi. Yo'lovchini o'ziga maftun etadi. Bu dunyoga kelgan insonlarning foniylar dunyoga va nafsiga aldanishini yozuvchi go'zal qiz obrazi orqali ochib bergan.

Bo'sag'ada meni sarvqomat, ko'zlari ohunini eslatadigan jonon qiz qirmizi dudoqlarida nim tabassum ila kutib oldi. U qahramonni o'ziga chorlayveradi, natijada qahramon o'z zimmasidagi vazifani unutib qo'yadi. Sarvqomat qiz unga bir piyola suv beradi va uning chanqog'i bosiladi. Bu yerda ham ramziylik bor. Yolovchining zimmasiga yuklatilgan vazifa esidan chiqib, o'z nafsiga qurbon bolishi, nafsini qondirish uchun bir piyola suv ichishi va qonmasligi, yillar davomida karvonsaroyda qolib ketishi-insonning o'z nafsiga qurbon bolishini ramziy ma'noda tasvirlab bergan.

Hikoyada karvonsaroydagi suv uchun haq tolovchilar-o'z nafsiga qurbon bo'lib, afsuslanganlar timsoli. Ular nafi uchun, haq to'lash uchun navbat kutayotgan insonlar obrazi. Kozim etakdagi, umumiy manzaradan panaroqdagi odamlarga tushdi: ular saf tortib turishardi. Ammo yuzlarida negadir shodlik alomatlarini kormadim. Tavba-a-a, dedim tong qolib. Chunki tunda qiyofalar bu yerdagi salobatga, dabdabaga, yeb-ichib, kayf-safo qilib o'tirgan kishilarning yalpi ko'tarinki kayfiyatiga uyg'un kelmasdi-da! Yozuvchi karvonsar o'yga kirgan odamlar o'z nafsiga aldanganlar avvaliga shod-xurram bo'lishini, keyin haqqini to'laydigan vaqt kelganda esa xomush bo'lishini tasvirlaydi.

Hikoya qahramoni bir piyola suv uchun yo'qotgan vaqtiga afsuslana boshlaydi, navbatga turib afsuslanadi. Navbatga turishga turdimu, ichimga g'ulg'ula tushdi: nahotki, bir piyola suv haqqini to'layman deb shuncha odamni poylasam,oltindek vaqtimni ko'klarga sovursam?

Karvonsaroyga kirgan insonlar-bu dunyoga kelgan insonlar timsoli. Ular yoshligida baxtiyor bolishadi. Hayoti songida esa nimadandir afsuslanishadi. Karvonsaroydan ketmoqchi bolganlar, ketish uchun navbat kutayotganlar umri poyoniga yetayotganlar timsoli. Hayhot - bu yerga kirayotganda hammaning ko'zlarida umid va quvonch charaqlardi-yu, chiqayotganda esa o'kinch va malol yolqinlardi.

Yo'lovchibir piyola suv haqqini to'lab bolib, karvonsaroydan chiqqanda ancha yoshi o'tib qarib qoladi. Odim o'tarkanman, negadir vujudimda lohaslik, charchoq sezardim. Qadamlarim ham negadir bu yerga ilk kirganimdagidek emas, allaqanday og'ir va kuchsiz...lekin nega? Yo shunchalar uzoq vaqt qolib ketdimmi bu yerda.

Yo'lovchi karvonsaroyga kirayotganda yosh, navqiron edi. Uni go'zal sarvqomat qiz o'ziga chorlagandi, endi esa kuchsiz va darmonsiz bolib, suv haqqini to'lab karvonsaroydan chiqdi. Bu yerda ham ramziylik bor. Insonlarning yillar davomida o'z nafsiga qurbon bolishi va keyinchalik

afsuslanishi tasvirlangan. Yolovchi karvonsaroydan chiqib ortiga nazar soladi va hayratda qoladi. Angrayib, ogzim ochilgancha atrofga komak ilinjida boqdim va...va kozlarim yana osha eshikbon qizga tushdi!

Tushdiyu lolu-hayronligim ming chandon ortdi:qiz hali ham gozal va sarvqomat, qirmizi lablaridagi nimtabassum bilan tashnalarni ichkariga tinmay chorlar, tashrifchilarning bolsa keti uzilmasdi...Darvoqe, nazirimda bironta arava ham karvonsaroyini chetlab otib ketmayotgandek, aksincha, bari-barchasi toxtab, ulardan sakrab tushayotgan aravakashlar olaman sattor deyarchasiga ozlarini yosh qiz korsatayotgan osha chashmaga,uning bir piyolagina suviga urayotgandek edi...

Yozuvchi nafsiga aldanib qolganlar va qolayotganlarni tasvirleydi. Ularbir piyola suvuchun karvonsaroyda yillab qolib ketishini, haq suv.

Nega aynan suv? Suv — tiriklik, poklik ramzi. Lekin hikoyada suv-ozlikni toppish ramzi. U karvonsaroydabir payola suvni ichdi, navbat kutib qiynaldi va hammasini tushunib yetib afsuslandi. Karvonsaroydan chiqib ozining aravasini va yuklarini tortdi. Aravadagi yuk nima ekanligini yolovchi bilmas edi. Aravadan suv tomayotganini sezadi va aravaning ustiga yopilgan matoni ochganda arava tola kozalar va bu kozalar suvga tola boladi. Hassaga tayana -tayana, bir-bir bosib aravaga yaqinlashib, hasrat-la unga suyandim. Shunda omganim, yonboshim jiqqa hol bolganini sezib, tislandimda kozlarimni yirib aravaga qaradim: undan suv sizar va tuproq betida namlik hosil qilgan edi.

Ajablandim, bor madorimni toplab arava ustiga yopilgan matoni qaltiroq,ramaqijon qollarim bilan tirmalab ochdim...ne koz bilan korayki aravaning ichida suv tola kozalar qator tizilishib turar, tolash uchun navbat kutib afsuslanishini tasvirleydi.

Bu ham ramziy. Insonlar bazida nafsi uchun yillab tovon tolashadi. Yozuvchi shuni nazarda tutmoqda. Bir payola ulardan bittasi yiqilib singan-u, suvi quyiga-asriy tashna qumliklarga chak-chak tomardi...

Aravadagi suv tola kozalar-qahramonning ozlik ramzi,chunki uning nafsiga yengilib dunyo hoyu-havasiga aldanishi ozlik, hayot ramzi suv tola kozaning yiqilib ichidagi suvning tokilishiga sabab boladi. Ulugbek Hamdam hikoyada ozlikni anglash, bu dunyoning otkinchi ekanligi, har narsa insonning ozida mujassam ekanligini yoritib bergan.

Yozuvchiga tashqarining shakl-u shamoyiliemas, botiniy gozallikning shaffofligini qalban tushunib yetish sharaf hisoblanadi. Zero, insoniyat ozligini anglasagina nafsini yenga oladi. Ozligini anglab yetgan inson esa komil inson hisoblanadi.Ushbu hikoya komillikka chorlaydigan haqiqiy mashaldir.

REFERENCES

1. Sharq yulduzi.
2. Bir piyola suv «hikoyasi».
3. Tafakkur.net.sayti.